

РАЗВОЈ ХОКЕЈА НА ТРАВИ У СРБИЈИ И БУГАРСКОЈ

Марковић Живорад¹, Антонов Антонио²

¹Факултет педагошких наука, Универзитет у Крагујевцу, Јагодина, Србија

²Национална Спортска Академија "Васил Левски", Софија, Бугарска

PROFESSIONAL ARTICLE
COBISS.SR-ID [135534089](#)

DOI: [10.5937/ATAVPA24039M](#)

Сажетак: Први трагови о хокеју на трави пронађени су у Египту пре 4000 година, о чему сведочи рељеф пронађен у гробници у селу Бени Хасан. Постаје олимпијски спорт за мушкарце 1908. а за жене 1980. На иницијативу Фискултурног одбора Београда и неколико студената ДИФ-а, основан је фебруара 1949. први српски клуб хокеја на трави „Чукарички“. Исте године формира се и Електрична централа у Суботици. Први записи о хокеју на трави у Бугарској су из 1897. Први пут игру демонстрира Александар Момчилов 1914, који и формира први клуб „Атлетик“ 1915. За прикупљање релевантних података коришћена је архивска грађа југословенског, српског и бугарског савеза хокеја на трави. Од метода коришћена је анализа садржаја. Најтежи период у Србији је од 1991. када престаје да се игра првенство Југославије до 2007. када почиње да се игра првенство Србије. Процват хокеја на трави у Бугарској је период од 2000. до данас у ком периоду се формира 66 клубова. Општа констатација указује да промене у Србији у свим сегментима наступају крајем 20 века када у Србији престају са радом многи клубови, док се у Бугарској почетком 21 века формира велики број клубова. Укупан биланс успеха је на страни бугарских клубова како у мушкој, тако и у женској конкуренцији.

Кључне речи: развој, хокеј на трави, Србија, Бугарска

Напомена: Ово истраживање је финансирао Министарство за науку, технолошки развој и иновације (Уговор бр. 451-03-47/2023-01/ 200140).

УВОД

Хокеј на трави је олимпијска дисциплина која се игра на пет континената. Трећи је спорт на свету по популарности и егзистира као професионални, аматерски, школски, рекреативни спорт и спорт инвалида. Хокеј на трави је екипни спорт који равноправно играју мушкарци и жене, у којем играчи сваког од два тима покушавају да постигну погодак ударањем или гурањем лоптице палицом у противнички гол. Званично име овог спорта у свету је хокеј и то је уобичајено име за њега у многим земљама. Термин хокеј на трави користи се у земљама где се под термином хокеј подразумевају друге форме хокеја. Хокеј на трави се традиционално играо на травнатим површинама по чему је и добио име, међутим временом се прелазило на вештачке травњаке, а од 1970. године па надаље, хокеј се играо на вештачким травњацима положеним на песку јер се тиме добијало на убрзању и динамици игре. Последњих година песак је замењен водом, чиме се омогућава бржи пренос лопте, а смањено се и број повређивања играча. Овај олимпијски спорт се игра штапом и лоптицом на подлози од вештачке траве. Данас хокеј спада међу најраспрострањеније спортове у свету са 137 националних асоцијација, од којих 43 у Европи. У неким земљама као што су Индија и Пакистан хокеј је национални спорт, док је у неким као што су Холандија, Немачка, Аргентина, итд. један од најпопуларнијих. Хокеј на трави на прошлом светском првенству за жене у Лондону по броју продатих улазница представља највеће спортско такмичење за жене у историји. Светска хокејашка федерација (FIH) је глобална организација хокејашког спорта. Она организује такмичења као што је Светско првенство, а Комитет за правила FIH-а прописује правила хокеја. Хокејашке асоцијације су даље организоване преко континенталних и националних федерација.

Многе земље имају развијена клупска такмичења са великим бројем играча у свим категоријама и са професионалним лигама. Хокејом се у свету бави огроман број играча и светска федерација представља другу највеће гранску спортску асоцијацију према броју националних асоцијација (после фудбалске). Висок квалитет игре распоређен је подједнако, за разлику од

већине спортова, по целом свету и на свим континентима. Циљ рада је био упоредна анализа развоја хокеја у Србији и Бугарској до данас и да се дају неке од препорука за даљи развој хокеја на трави и дворанског хокеја.

МЕТОД

За прикупљање релевантних података коришћена је архивска грађа југословенског, српског и бугарског савеза хокеја на трави, као и европске хокејашке федерације. Од метода коришћена је анализа садржаја.

РАЗВОЈ ХОКЕЈА НА ТРАВИ

Корени ове колективне игре штапом и лоптом крију се у дубокој антици, а записи и артефакти везани за порекло су предмет научних истраживања. Историјска и археолошка истраживања су показала да су се игре штапом и лоптом практиковале од давнина. У гробници „Бени Хасан“ у старом Египту, пре око 4000 година, археолози су открили цртеже мушкараца који су играли непознату врсту игре. Откривени историјски подаци показују да се хокеј играо и у персијској, римској, етиопској и астечкој цивилизацији. Постоје слике откривене у храму Темистокла (Стара Грчка) из петог века пре нове ере, на којима су насликани играчи са палицама у рукама, који подсећају на хокејаше са палицама (Илић & Мијатовић, 2006).

Током средњег века у Европи су се почеле појављивати различите варијанте игара са штапом. Постоје записи о играма сличним данашњем хокеју у Енглеској – „Кабоока“, Шкотској – „Схинти“. У деветом веку, Викинзи су запазили и усвојили од локалних келтских племена игру под називом „Шинти“, коју су дуж обалних трака практиковали играчи са штаповима и лоптама направљеним од косе или дрвета.

У четрнаестом веку у катедралама у Глетчестеру и Кентерберију (Енглеска) откривени су древни рукописи који су описивали игру у којој су учесници играли игру са лоптицом и штаповима. У шеснаестом веку, током својих истраживања у Јужној Америци, шпански историчар Алфонсо де Овехе је поменуо да су локална индијанска племена практиковала игру звану „чуека“, сличну хокеју.

Савремени хокеј се појавио средином осамнаестог века у Енглеској. Спорт је уведен у енглески образовни систем. Постепено је популарност игре расла, достигавши и рагби и фудбал. Са ширењем граница Британског царства у осамнаестом и деветнаестом веку, почело је ширење игре на колонијалним територијама. Прва правила хокеја дефинисало је и усвојило у јануару 1876. године неколико клубова у Лондону, који су 1875. формирали прву Енглеску хокејашку асоцијацију. На IV Олимпијским играма 1908. у Лондону хокеј је незванично уврштен у мушки олимпијски програм. Међународна хокејашка федерација (IHF) основана је 7.1.1924. На X Олимпијским играма 1928. у Амстердаму хокеј је званично уврштен у мушки олимпијски програм. Европска хокејашка федерација (EHF) основана је 1969. (Форни, 2007). Данас су 43 национална удружења чланови организације. Од 1971. године одржава се СП за мушкарце, а од 1973. године одржава се СП за жене. На XXIII Олимпијским играма 1980. године у Москви хокеј је званично укључен у олимпијски програм за жене. Први олимпијски хокејашки турнир одржан на вештачкој трави је био 1976. године на играма у Монтреалу. Најуспешније мушке репрезентације на Олимпијским играма и светским првенствима су екипе Пакистана, Аустралије, Индије, Немачке и Холандије. У мушком СП-у Аустралијанци су освајали трофеј петнаест пута, Немци девет и Холанђани осам пута. Код жена је сасвим другачија ситуација где прво место заузима Холандија испред Аустралије, следе Немачка, Аргентина и Канада. На СП за жене, Холандија и Аргентина су освојиле трофеј шампиона по седам пута, Аустралија је освојила трофеј шест пута, а селекције Немачке, Кореје и Кине - по једном (Антонов, 2021).

РАЗВОЈ ХОКЕЈА НА ТРАВИ У СРБИЈИ

У јануару 1896. Фрањо Бучар је у часопису Гимнастика објавио чланак „Hockey na ledu“, чији наслов не одговара његовом садржају јер су у њему описани елементи технике и тактике играња и правила хокеја на трави. Тридесетих година двадесетог века хокеј почиње да се игра у Србији. Прва утакмица између хрватских и српских клубова одиграна је 1934. између Маратона из Загреба и ХЗМЉ из Београда.

Прво званично првенство у Краљевини Југославији одржано је 1935. године и играно је до почетка Другог светског рата. Постоје записи да су 1948. године студенти државног института физкултуре (ДИФ) показно изучавали хокеј на трави. На иницијативу Фискултурног одбора Београда и студената ДИФ-а, 1949. формира се хокеј клуб „Чукарички“. Први наступ ХК „Чукарички“ био је 1. и 2. маја 1949. године против репрезентације Загреба (Пижуљица и сар., 1999).

Исте године Фискултурни Савез Омладине Југославије из Београда, декретом је наложио да се у Суботици оформи бар један клуб хокеја на трави. Тако је 10.01.1949. формирано Спортско друштво „Електрична централа“ (Pižuljica i sar., 1999). Затим се оснива ХК „БАСК“ 1953. Први Женски хокејашки клуб „Чукарички“ оснива се 1954. Овај пример следили су и други клубови у Београду и Србији, пре свих „БАСК“ из Београда, „Зорка“ из Суботице и „Технолог“ при спортском активу Хемијске школе у Београду. На тај начин створена је потребна конкуренција за лигашко такмичење.

Од 1958. у Београду постоји шест клубова хокеја на трави и то: Чукарички, Баск, Железник, Технолог, Југославија и Југострој. Следи и оснивање других клубова: Звезда (1954), Топлана (1958), Зорка (1963), Суботица-транс (1963), Суботичанка (1965), Фиделинка (1966), 29. новембар (1966), Студент (1967) и Електровојводина (1967). У првенству СФРЈ, доминацију све до 1967. имају хрватски клубови, а 1968. првенство осваја ХК Суботичанка и до 1991. бива једанаест пута првак, када престаје да се одиграва првенство Југославије.

Најзначајнији успех југословенске репрезентације је освајање првог места на VIII Медитеранским спортским играма, 1979. у Сплиту. Првенство Србије у хокеју на трави је највише такмичење у хокеју на трави у Републици Србији. У периоду од 1991. до 2013. првенство десет пута осваја „Зорка Суботица“, седам пута „Спартак Електровојводина“, два пута „Свети Ђорђе“, по једном „Трикотекс Суботица“, „Чукарички“ и „Електровојводина“ Нови Сад (Марковић & Антонов, 2018).

РАЗВОЈ ХОКЕЈА НА ТРАВИ У БУГАРСКОЈ

Први подаци о публикацијама везаним за развој хокеја у Бугарској датирају из 1897. године у часопису „School Review“, који износи податке о правилима енглеске игре хокеја. Игру „хокеј“ први пут је у Бугарској демонстрирао 1914. године Александар Момчилов - Чоки, који је 1915. формирао први хокејашки тим у спортском клубу „Атлетик“. До 1923. формирана су три хокјашка клуба – „Атлетик“, „Слава“ и „Славија“ (Антонов, 2021).

После 1930. године подаци о догађајима и активностима везаним за развој хокеја на трави нису пронађени. После шездесетогодишњег затишја, 1988. постављени су темељи за обнову и развој хокеја у два независна центра – Харманлију и Новом Искарју.

Идеја о стварању секције хокеја на трави родила се у лето 1988. на обали Црног мора у граду Китен, где су били хокејашки пољског паравојног клуба „Грундвал“ – Познањ из Пољске. Никола Горчев успоставио је контакте са руководством пољског хокејашког клуба. На позив пољског хокејашког клуба „Грундвал“, 1989. млади хокејашки из града Новог Искара посећују град Познањ и учествују у првим међународним утакмицама против пољских вршњака (Антонов, 2001).

Први званични сусрет екипа „Балкан“ – Нови Искар и „Хеброс“ – Харманли на Националном стадиону Васил Левски, одржан је 24.10.1990. Следи оснивање КХТ „Академик“ у Софији 14. 3.1991. Савез хокеја на трави основан је 1991. Период од 1991. до 2023. може се поделити у две фазе. Прва фаза развоја клубова обухвата период 1991–2000. Током ових десет година основано

је осам спортских хокејашких удружења.

Друга фаза развоја клубова обухвата време од 2000. године до данас. Овај период карактерише процес динамичног развоја клубов. Формира се четрдесет непрофитних удружења – хокејашких клубова (Антонов, 2011).

БФ Хокеј на трави је више пута навођен као пример од стране МФН и ЕФН као једне од најбрже растућих националних хокејашких асоцијација на свету. У мају 1992. се одржава прво Државно првенство у хокеју у Софији, на стадиону „Академик“. На првенству учествују четири екипе – „Академик“, „Балкан“, „Бјала“ и „Хеброс“. Први државни шампион Бугарске у хокеју је екипа „Хеброса“ из Харманли.

Бугарска је 1994. организатор и домаћин првог Балканског форума за развој хокеја, на коме су присуствовали представници Грчке, Румуније и Србије. Наредне године „Академик“ из Софије учествовао је на међународном турниру у малом хокеју за мушкарце, одржаном у Београду. Турнир се сматра првим званичним учешћем бугарског тима на међународном спортском догађају. Исте године Бугарска је домаћин првог Балканског првенства за мушкарце. На шампионату учествују Бугарска, Грчка, Румунија и Србија. Први мушки шампион Балкана је репрезентација Србије, а другопласирана је Бугарска. Бугарска је учествовала на другој мушкој Балканијади у хокеју, одржаној у Београду. Србија је поново шампион. Бугарска се пласирала на треће место. Јуниорке 2009. постају шампионке Балкана. Бугарска је заједно са Румунијом и Србијом реализовала пилот пројекат „Балкански каравани 2013“ у оквиру ЕФН програма за развој хокеја на Балкану.

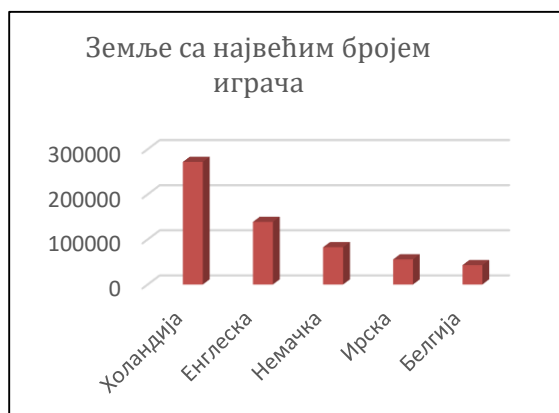
Репрезентација Бугарске за јуниоре до 16 година заузима треће место на Европском првенству, дивизија II, у Литванији, одржаном 2014. Први пут 2014. репрезентација Бугарске учествовала је на најауторитативнијем првенству у хокеју на трави – Хокејашкој светској лиги. Бугарска је 2014. домаћин Европског клупског првенства у дворани, Дивизија II, Екипа КХ „НСА“ први пут је заузела прво место на Европском дворанском клупском првенству (Антонов, 2021).

КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА РАЗВОЈА ХОКЕЈА НА ТРАВИ У СРБИЈИ И БУГАРСКОЈ

Анализом развоја, може се уочити да се годину дана хокеј на трави раније појавио у Србији. Тридесетих година двадесетог века хокеј почиње да се игра у Србији и то је била утакмица између ХК Маратон из Загреба и ХЗМЉ из Београда, док се у Бугарској 1927. одржани први званични хокејашки сусрети и турнири. Прво званично првенство у Краљевини Југославији одржано је 1935. године и играно је до почетка Другог светског рата. Године 1936. у Загребу је основан Савез хокеја на трави тадашње Југославије и исте је године учлањен у FIH, међународни савез хокеја на трави (Радослав, 1953).

У Бугарској после 1930. године подаци о догађајима и активностима везаним за развој хокеја на трави не постоје, дошло је до прекида било којих активности везаних за овај спорт. У СФРЈ првенство се игра од 1949. године, па све до распада Југославије 1991. У Србији су 1948. године студенти државног института физкултуре (ДИФ) показно изучавали хокеј на трави. Формира се 1949. хокеј клуб „Чукарички“ и хокеј клуб „Електрична Централа“, затим се оснива ХК „БАСК“ 1953. Први Женски хокејашки клуб „Чукарички“ оснива се 1954. У сезони 1955/1956. формирана је Савезна лига у којој се такмичило за наслов првака Југославије у женском хокеју. Од 1968. у првенству Југославије су постојале две лиге, „Запад“ и „Исток“. Југославенска репрезентација осваја прво место на VIII Медитеранским спортским играма, 1979. у Сплиту.

Током свих ових година хокеј на трави не постоји у Бугарској све до 1988. Бугарски тренери говоре о доласку и учењу хокеја на трави од играча и тренера из Србије деведесетих година двадесетог века. О томе говоре и прва места Србије на балканском првенству 1994. и 1995. Период од 1988. до 2000. је златни период бугарског хокеја у којем се оснива десет клубова. Након одвајања од Црне Горе 2006. игра се првенство Србије. Од 2000. године у Србији је све мањи број клубова. док се у Бугарској од 2000. до 2022. оснива још 40 клубова и Бугарска постаје једна од најбрже растућих националних хокејашких асоцијација на свету.

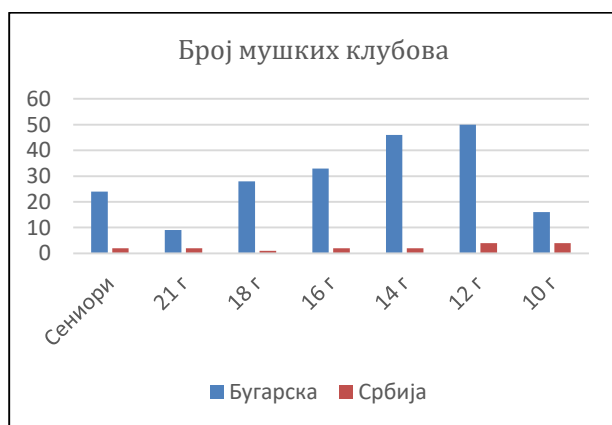
Графикон 1. Земље са највећим бројем играча

Графикон 2. Земље са најмањим бројем играча

Тренутна ситуација у Европи, Србији и Бугарској може се сагледати бројем играча, која је веома шаренолика, од Холандије до Естоније. Увидом у Графикон 1. може се констатовати да је од 43 национална савеза у Европи најбројнији Холандски са 271.629 активних играча. На другом месту је Енглески са 138.807 играча. Затим следе Немачки са 82.609 играча, Ирски са 55.650 и на петом месту Белгијски са 43.000 играча. После ових пет, следи Француска са 29.210 играча, Шкотска са 20.869 играча, Шпанија са 19.000, Велс са 18.128 играча и Турска са 7.964 играча (FIN, 2018). Сасвим другу слику добијамо увидом у Графикон 2. где се Србија налази међу пет од 43 земље Европе са најмањим бројем активних играча. Најмањи број од свега петнаест играча има Естонија. Следи Молдавија са 70 играча. Треће место са најмањим бројем играча од свега 154 припада Словенији. Србија са 228 је на четвртом месту са најмањим бројем играча и следи Луксембург са 240. Од земаља Југоисточне Европе где припада и Србија, највећи број клубова и 7.964 играча има Турска, затим следи Бугарска која је за пет година основала 25 клубова и сада је са 3020 играча (Марковић и сар., 2018).

Други параметар који указује на развијеност хокеја на трави је број активних клубова.

Графикон 3. Број мушких клубова

Графикон 4. Број женских клубова

Увидом у Графикон 3. и Графикон 4. може се уочити доминантност бугарских мушких и женских клубова у односу на српске клубове. Бугарска има 24 мушка и 17 женских, а Србија свега 2 мушка и четири женска клуба у сениорској конкуренцији. Ситуација је иста и са узрастом до 21 године где у Бугарској ради 28 мушких и четири женска, а у Србији два мушка и један женски клуб. Још је израженија разлика у узрасту до осамнаест година, где је у Бугарској 32 мушких и

четири женска, а у Србији само по један. Иста је ситуација са клубовима до 16 година, где је у Бугарској регистровано 33 мушка и седам женских, а у Србији два мушка и један женски. Још је израженији однос у узрасту до четрнаест година где у Бугарској има 46 мушких и осам женских, а у Србији два мушка и три женска. Још је већа разлика у узрасту до дванаест година, где Бугарска има по 50, а Србија по четири клуба. Са најмлађима се такође више ради у Бугарској, где има по шеснаест, а у Србији по четири клуба. Поред играча следећи параметар је и број травнатих терена којих у Бугарској има, а у Србији нема.

У последњих година у Србији су се десили мали помаци у оквиру формирања нових клубова. У Босилеграду је основан клуб ХК „Младост“, у Суботици ХК „Спартак“. На педагошком Факултету у Јагодини 8.2.2018. формиран је ХК „Сретен Аџић“ од студената Факултета, који од јесени 2017. учествује у првенству Србије (Марковић и сар., 2018).

ЗАКЉУЧАК

Хокеј на трави никада, а ни сада није имао адекватне услове као што су то имали други спортови. Развитак хокеја у Србији могу да покрену само ентузијастички који чувају овај спорт од гашења и заборавља уз помоћ студената и професора факултета спорта и физичког васпитања у Србији. Основне смернице развоја Хокеја на трави у Србији презентоване су на Форуму земаља Југоисточне Европе одржаног 2017. у Јагодини и прихваћене од ЕНФ, од тада до данас је веома мало урађено и увидом у број активних клубова ситуација је из године у годину све лошија.

Увидом у наведене резултате општа констатација је да Бугарска у односу на Србију има много више женских и мушких клубова у свим конкуренцијама, број активних играча је десетоструко већи у Бугарској, а покушај да Србија добије од ЕНФ травнати терен, који би био постављен на теренима ФСФВ у Београду остала је само идеја која неће у скорије време заживети.

ЛИТЕРАТУРА

1. Антонов, А. (2001). *Десет година Бугарске федерације хокеја на трави*. Русе: Дунав прес.
2. Антонов, А. (2011). *Двадесет година Бугарског савеза хокеја на трави, историја, чињенице и догађаји*. Софија: БФХТ.
3. Антонов, А. (2021). *Историја Хокеја*. Софија: Авангард Прима.
4. Илић, С., & Мијатовић, С. (2006). *Историја физичке културе*. Београд: ДТА Траде.
5. International Hockey Federation, FIH, <http://www.fih.ch/en/fih/sport/coaching> (12.11.2018).
6. Марковић, Ж., Антонов, А., & Игњатовић, А. (2018). Хокеј на трави некада и сада у Србији. У Д. Сузовић, Н. Јанковић, Г. Пребег, & М. Ћосић, (ур.), *Зборник радова са Међународне научне конференције „Ефекти примене физичке активности на антрополошки статус деце, омладине и одраслих“*, Београд, 12. децембар 2018, (стр. 578–582). Београд: Факултет спорта и физичког васпитања.
7. Pižuljica, R., Parkaš, I., & Stojanović, D., & Čik, J. (1999). *50 godina hokejaškog kluba „Elektro Vojvodina“*. Subotica: Čikas Holding.
8. Radoslav, F. (1953). *Hockey na travi*. Zagreb: Sportska stručna biblioteka.
9. Forni, D. (2007). *Sports: visual encyclopaedia*. Belgrade: Creative center.

THE DEVELOPMENT OF FIELD HOCKEY IN SERBIA AND BULGARIA

Marković Živorad, Antonov Antonio

Abstract: *The first traces of field hockey were found in Egypt 4000 years ago, as evidenced by a relief found in a tomb in the village of Beni Hassan. It became an Olympic sport for men in 1908 and for women in 1980. On the initiative of the Belgrade Physical Education Board and several DIF students, the first Serbian field hockey club "Cukaricki" was founded in February 1949. In the same year, the "Elektrina centrala" in Subotica was formed. The first records of field hockey in Bulgaria date back to 1897. The game was demonstrated for the first time by Aleksandar Momchilov in 1914, who formed the first club "Atletik" in 1915. The archives of the Yugoslav, Serbian and Bulgarian field hockey*

associations were used to collect relevant data. Among the methods, content analysis was used. The most difficult period in Serbia is from 1991, when the championship of Yugoslavia stopped being played, until 2007, when the championship of Serbia began to be played. The heyday of field hockey in Bulgaria is in the period from 2000 to the present day, during that period 66 clubs were formed. The general statement indicates that changes in Serbia in all segments occur at the end of the 20th century when many clubs cease to operate, while a large number of clubs are formed in Bulgaria at the beginning of the 21st century. The overall record of success is on the side of the Bulgarian clubs in both men's and women's competition.

Key words: *development, field hockey, Serbia, Bulgaria*